

Laietànies

Evocació idíl·lica de la cultura ibèrica de la mà de Rosa Agenjo, artista que ens fa retrobar amb el paradís perdut per mitjà de les seves pintures, autèntiques obres d'art que copsen l'essència d'allò que és més enllà de l'espai i del temps

Els laiezken eren tribus ibèriques que habitaven la costa central catalana, entre Barcelona i Mataró, i la vall interior del Llobregat, que els romans van anomenar laietans i, després, *laketans*.

Sabem que *laia* és una paraula ibera, per tant, preromana, prellatina, que està vinculada amb la llengua èuscar i vol dir “arada, arreu o aixada”, que és una eina per llaurar el camp. Els laietans eren agricultors, o sigui, que treballaven la terra. Eren *georgians*, derivat dels mots grecs *geo* i *ergon*, que són l'origen etimològic del nom Jordi i vol dir “aquells que treballen la terra”^{1[1]}. En basc o èuscar *laiez* vol dir “terra verda, humida, fèril.”

Aquestes terres catalanes van viure una època d'esplendor cultural fins que caigueren sota l'ocupació de Roma que els imposà la llengua llatina i una nova concepció cultural. La cultura ibèrica de la Laietània - diguem-ne, també, l'esperit ibèric de la Laietània- és una cultura matriarcal.

En aquesta cultura, que ja coneixia l'escriptura i l'art, el paper de la dona era molt important a tots els nivells: les dones escrivien i llegien, feien ceràmica (això vol dir que tenien desenvolupat el sentit artístic) i tenien els seus cants i danses, expressió de les emocions i dels rituals que els feien sentir integrats entre ells i en comunió amb la naturalesa. En la seva religiositat, les dones representaven una funció com a sacerdotesses o sibil·les, interpretant en la naturalesa els senyals de la divinitat. En una recerca arqueològica feta a Gavà es va trobar una deessa ibera que representa aquesta divinitat i era una “dama de color negre”.

Alguns estudiosos de la religiositat i la cultura de l'edat mitjana ^{2[2]}han relacionat el sentit hermètic de les verges negres amb una cultura anterior a la cristianització

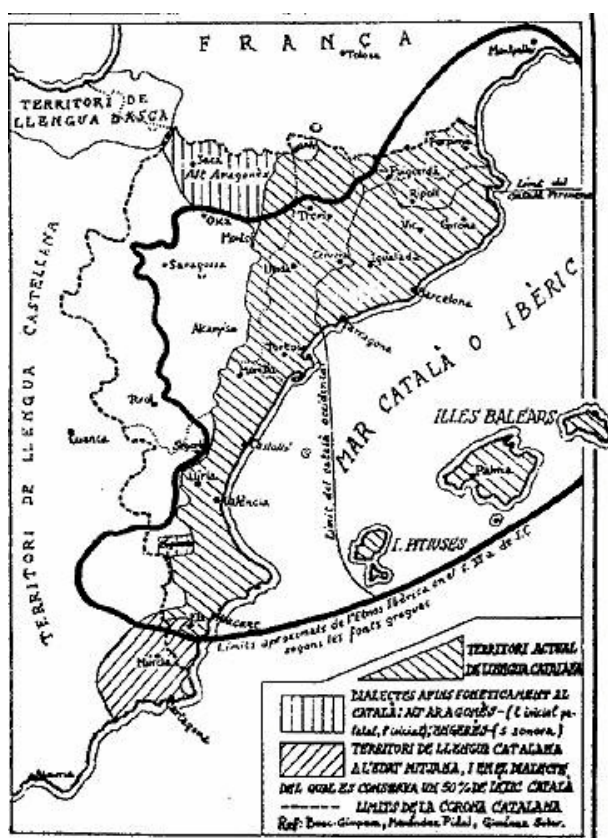
En la cultura ibèrica podem trobar aquest cultes autòctons de les terres catalanes anteriors a la romanització llatina.

El territori iber autèntic és el que s'anomena Països Catalans, o sigui, la franja oriental de la península celtibèrica. La part occidental era de cultura celta. El centre era una barreja de les dues cultures ^{3[3]} Alguns filòsofs consideren aquesta barreja híbrida – sense substància – perquè no estava originada en el *genius loci* com centre de gravetat, de vitalitat vernacle, autòctona o natural.

1[1] En aquest sentit cal recordar l'obra del poeta Virgili *Les Geòrgiques*

2[2] HUYNEN, Jacques. *El enigma de las vírgenes negras*. Plaza y Janés Editores. Barcelona, 1974

3[3] SANTAEULÀRIA, Frederic *Cultura i llengua ibèrica*. Mnemosine 25. Editorial Emboscall. Vic, 2003

Estudi de l'eminent arqueòleg Dr. Pere Bosch-Gimpera

Estudi aparegut al Núm. 25, gener-febrer 1947, dels *Quaderns de l'Exili*. Editats a Coyoacán (Mèxic). I altres articles sobre el mateix tema de Ramon Galí Herrera, Joan-Baptista Xuriguera Parramona, Vicent Macip Fuster, Gonçal Ripollès i Joan Sales Vallès

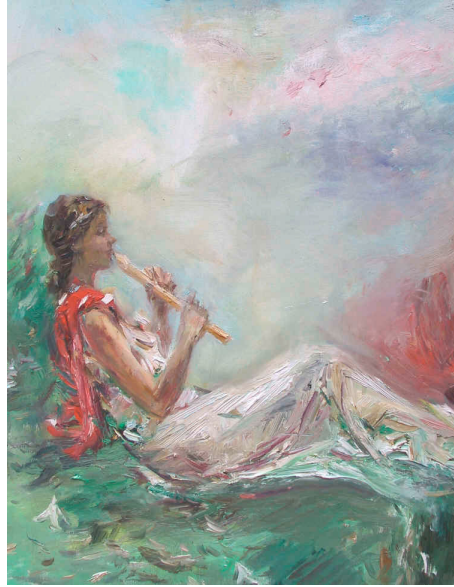
Dama d'Elx Dama o Divinitat ibèrica

Aquell món, en certa manera ideal, natural, idíl·lic, bucòlic i mediterrani, relacionat amb la cultura jònica del segle IV a.C. ja és present en aquestes terres catalanes

Es troba en les arrels de la vernaclitat, que és la cultura autòctona que té el seu origen en el *genius loci*, "l'esperit del lloc", en tant que particularitat de l'Esperit Universal.

Aquest és l'esperit que anima la naturalesa i els éssers humans, l'esperit que ens ha retrobat l'artista Rosa Agenjo en els seus quadres sobre les laietànies, aquelles dones iberes que gaudien de la llibertat en contacte amb la naturalesa, harmonitzant els seus pensaments, les seves emocions i bones voluntats amb l'entorn en què habitaven; hi havia una simbiosi entre l'hàbitat i l'habitant. Aquesta és la base de la cultura vernaclista pròpia de les cultures matriarcals que ha estat soterrada al llarg de segles pels dogmatismes de les cultures patriarcals. El bon camí és troba en l'equilibri i l'harmonia entre els dos aspectes de la Divinitat, en la columna central que s'aguanta en peu gràcies a les dues columnes laterals i a què és plantada al lloc, amb autèntica força i vitalitat naturals. La força ve de l'esperit que fa pensar més que no pas de la llei que es fa obeir, i ens dóna una autèntica definició del què és la llibertat.

La sensibilitat i la intuïció artístiques de la Rosa Agenjo, ens presenten un vell ideal: la bellesa d'un paradís perdut que torna a fer-se visible i reeixirà en el futur perquè, talment en els cicles de la història, sembla que aquest és el senyal dels nous temps. Ella, com les iberes laietànies, sap escoltar el seu cos i harmonitzar-lo amb els sons, les formes i els colors de la natura, íntegrament i en profunda comunió.

Homenatge a la música laietània

D'aquest quadres n'ha fet Xabier Osarte diverses poesies, d'entre les quals n'he seleccionat una, que transcriu a continuació:

Cant a la diversitat

(Olivera de colors)

Laietània

Intemporal i pensadora

Tibada, humil, passional i senzilla

Vestida i nua amb teles i sedes de colors

Que evoquen cultures llunyanes, properes i del lloc

En el centre del Mediterrani

Davant d'una olivera gegant

Lluny de les costes de Grècia i d'Àsia Menor

Ones cisellant lletres gregues, llatines

Aràbigues, ciríl·liques i fenícies

En el fons un perfil de llum

Que s'albira des de diferents angles

Per a confluïr lluminós

En el rostre de Laietània

Símbol de dignitat i llibertat.

Rosa Agenjo Bosch (Barcelona 1955) és una dona identificada amb aquelles característiques pròpies de les dones **laietànies** i d'esperit ibèric: activa, decidida, intel·lectual, emprenedora, natural, extravertida que sap escoltar la interioritat, fidel als seus valors i ideals, compromesa amb la seva societat i el seu país laietà.

És doctora en Belles Arts per la Universitat de Barcelona (1987) Professora Titular del Departament de Pintura (des de 1981) de la Facultat de Belles Arts de la Universitat de Barcelona. Ha fet una llarga llista d'exposicions individuals i col·lectives a diverses sales i espais de Catalunya i de l'estranger, Ha estat convidada com a artista pintora en residència i professora al Skidmore College . Saratoga Spring , Nova York (2002). És present a la selecció de pintura catalana per a les Olímpíades d'Atenes 2004 i té obres en diverses col·leccions d'art, com és el cas, entre d'altres, de : Col·lecció testimoni de la Fundació La Caixa, Fundació Llorens Artigas de Gallifa, Hotel de les Arts de Barcelona, Caixa de Sabadell de Sabadell, Col·lecció Smaley , Berverly Hills, als EUA.

Ofrena domèstica a la divinitat

Les seves arrels genealògiques vénen d'Alella, de la masia de Can Calderó, una masia de llarga tradició cultural catalana. La història de la família va lligada a un avantpassat, Miquel de Calderó (Barcelona segles XVII-XVIII) que fou jurista i eclesiàstic. Catedràtic de dret civil a la Universitat de Barcelona i membre del Consell Reial. El 1695 s'oposà a la inquisició per raons de jurisdicció. El 1701 s'oposà als contrafurs de Felip V i fou obligat a presentar-se a Madrid. Més tard, partidari de l'arxiduc Carles d'Àustria, fou nomenat regent

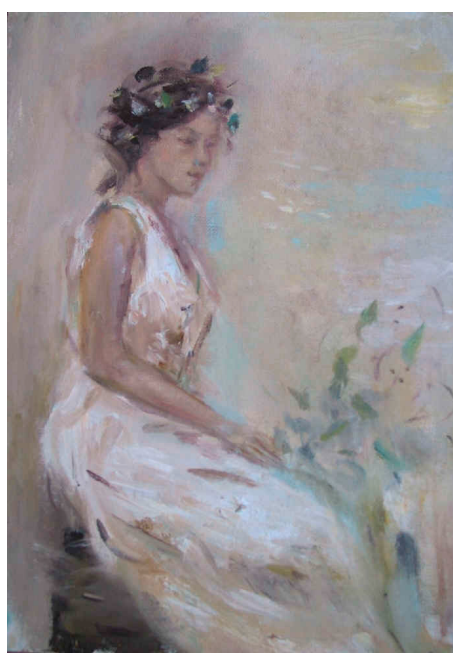
del Consell d'Aragó. Acabada la Guerra de Successió, el 1714, els borbònics el destituïren i li confiscaren els béns. Publicà *Sacri regii criminalis concilii Cathaloniae decisiones* en tres volums (1686, 1687 i 1701).

Les seves obres són a vegades atonals, per no donar anècdotes, a vegales, sense color, per donar la idea de temps, de pàtina rosada. Són com si estiguessin pintades en un sospir, amb absència de color i de pinzellades. " L'Espai del fons dels meus quadres - ens diu la Rosa Agenjo - és ascensional, per las pinzellades que surten de mi mateixa, del meu misticisme agnòstic,

"La llum zenital - continua dient la Rosa Agenjo - o l' espai ascensional, és la que rebo quasi sempre. Quasi mai pinto a sota sostre. M'agrada rebre la llum "celestial" directament del zenit del punt del hemisferi celest superior de l'horitzó".

Dona crisàlide formant-se. Arbredona

Laietània llorejada. Victòria

Pinta a l'aire lliure, trepitjant descalça la terra, l'herba i la sorra del Maresme que varen trepitjar les laietànies fa més de 2000 anys. Sota els arbres: pins, ametllers, xiprers i oliveres, arrelant-se en el passat, escolta el seu cos, la sang que li corre per les venes plena de records i vivències personals i dels avantpassats. Copsa i connecta amb la saba que corre per les venes dels arbres i les forces tel·lúriques de l'univers en la terra, les onades del mar i els elements de la natura que fan persistent la memòria històrica i la vida autèntica, en la remor de les fulles dels arbres, tot emulant aquelles sacerdotesses hel·lèniques que, segons explica Homer, el gran poeta que escrivia en llengua jònica, una llegua relacionada amb la llengua ibèrica, entenien els senyals de la divinitat, escoltant i observant els moviments de les fulles de l'alzina, arbre sagrat en aquell país de poetes i savis enraonadors i científics, com també a

Laietània, espai on es manifesta l'esperit ibèric, ho han estat, el xiprer, l'olivera, l'ametller, el pi, la palmera i el lledoner.

Pintora èpica, es fa ressò de la història, pinta olorant els perfums que, de tots els indrets de la Mediterrània, li porta el vent, la marinada, cada tarda, en entrar el dia, paulatinament, en la foscor.

La Fundació Universal de la Sardana, creada l'any 1992 amb l'objectiu primordial de difondre la dansa nacional de Catalunya a tot el món com a vehicle per expressar la pau i la solidaritat entre els pobles, li va encarregar un quadre l'any 2004 amb el lema de *La sardana* que aquest any 2005 s'exposarà al Museu Municipal de Sant Feliu de Guíxols, a la terra de l'admirat músic Juli Garreta i lloc de molt bons sardanistes.

Homenatge a la Sardana, una dansa per la pau

La Fundació Universal de la Sardana, nascuda amb ocasió dels Jocs Olímpics de Barcelona, ha estat present a tots els jocs olímpics des de la seva creació: Barcelona 92, Atlanta 96, Sidney 2000 i Atenes 2004, coincidint amb l'esperit de pau i solidaritat dels jocs. Ara s'estan preparant els actes de Pequín de 2008. Té una comissió d'honor amb personalitats conegudes arreu del món, que han trobat molt positiva aquesta idea.

Molts artistes han quedat impressionats pel valor de la sardana. Personalitats com Casals, Strauss, Stravinsky, Schweitzer, Thomas Mann, Monsalvatge o pintors com Picasso, Sert, Mir, Dalí, Miró, Casas o Tàpies l'han lloada o l'han expressada en les seves pintures.

Volem fer conèixer el propòsit de la Fundació, que es resumeix en aquesta frase: "la Sardana, una dansa per al món".

Exposicions "Els Artistes i la Sardana"

Aquesta fundació ha muntat una exposició itinerant d'obres d'artistes catalans actuals fortament representatius, creades especialment per a aquesta ocasió; d'altres, són reproduccions d'obres fetes amb anterioritat, en la qual hi participa Rosa Agenjo amb l'obra esmentada

L'exposició "Els artistes i la sardana" s'ha presentat amb gran èxit a Xile, l'Argentina, Uruguai, Veneçuela, Califòrnia, Mèxic, Andorra, Perpinyà, Girona, Sant Joan de les Abadeses i Barcelona. Per a les properes exposicions, és previst portar, successivament, l'exposició al Museu Cerdà de Puigcerdà, Casa Museu Domènech i Montaner de Canet de Mar i al Monestir de Sant Feliu de Guíxols.

L'exposició "Els Artistes i la Sardana" consisteix en 70 quadres originals (80cm x 100cm) amb temàtica sardanista, de pintors contemporanis de renom catalans, com Cesc, Chanco, Josep Colomer, Diez Gil, Kim Domene, Gil Granero, Maria Girona, Grau Garriga, Guinovart, Daniel Lleixà, Martinez Borrell, Alexandre Matas, J.L. Pascual, August Puig, Ràfols Casamada, M A Raventós, Jaume Ribas, Amèlia Riera, Gerard Sala, Tharrats, Uclés, etc. Actualment, s'ha ampliat la col·lecció amb artistes com **Rosa Agenjo**, Xano Armenter, Josep M. Avilés, Bartolozzi, Josep Mª Codina, Krauel, Josefina Miralles, entre d'altres.

En el llibre **Visions i Cants Místics** del poeta Joan Maragall hi trobem un poema dedicat a **la sardana**, la dansa nacional de Catalunya, en què es parla de la deessa Ceres, i es diu el següent:

(...) i els suats segadors festejaven
La pròdiga Ceres saltant i ballant...
Sacerdots en diríeu d'un culte
Que en mística dansa se'n vénen i van
Emportats per lo símbol oculte
De l'ampla rodona que els va agermanant.
(...) Tota ma pàtria cabrà en eixa anella
i els pobles diran:
La sardana és la dansa més bella
De totes les danses que es fan i es desfan"

Dones ibèriques ballant una dansa que alguns historiadors diuen que era en cercle com la sardana

Pintures rupestres de El Cogull. Les Garrigues. Lleida (Catalunya)

Conxita Oliver, membre de l'Associació Catalana de Crítics d'Art, ha dit de l'obra de la Rosa Agenjo al diari AVUI:

‘Està portant a terme, des de principis dels anys 80, un combat per provocar canvis i experimentacions constants en la seva pròpia obra tot arriscant-se pels camins difícils i sovint a contracorrent. Pintora de soca-rel, tothora s'ha capficat en el debatiment de la pintura mateixa per la resolució dels problemes pictòrics i per l'assimilació de la història de la pintura.

Aquell violent expressionisme dels seus inicis, aquells treballs corporis amb gruixos i matèries, aquella brutalitat d'execució , aquelles inquietants escenes amb figures primitives i esquematitzades , aquell dramatisme de plantejaments, progressivament s'han reconduït cap a un llenguatge més serè amb accents cada vegada més poètics, però no per això menys expressius. Però, la sensualitat , la utilització de fons gestuals - deutors de l'expressionisme abstracte nord-americà - i el traç vibrant i inquietant segueixen presents en l'obra actual. Unes relectures que la submergeixen no només en l'anàlisi de tècniques i processos sinó també en versions iconogràfiques històriques

És a partir de 1993 quan l'obra de Rosa Ajenjo se situa en un punt d'interrogació sobre la condició femenina i els cercles de poder. (...) el quadre esdevé un escenari per on apareixen dones rotundes i valentes que, situades en contextos estranys, es posicionen davant del món amb ironia i humor.

Damunt d'uns espais arrauxadament tractats, a base de traços exuberants i de potents cops de pinzell, **situa una figura femenina** que, si anteriorment estava connectada amb el simbolisme europeu, amb les deesses de la filosofia hindú o amb figures mitològiques quant a la recreació de ficcions culturals, en l'obra recent evoca l'estereotip **una dona que ha esdevingut un símbol universal**.

La dona multiracial i anònima de Rosa Ajenjo no representa una dona determinada - per això està situada d'esquena a l'espectador - és un model femení que ens recorda la " ben plantada " noucentista, aquella que esdevingué el senyal d'identitat d'un país que lluitava per conquerir una personalitat pròpia. És sempre una figura femenina robusta i corpulenta, serena i equilibrada, **arrelada a la terra i a la natura** que avança amb dinamisme i decisió cap a l'horitzó i s'encara amb fermesa vers una nova situació . **Representa l'actitud d'obertura, d'integració i de reconciliació amb la vida** i encarna la positiva disposició de renovació davant d'un incert futur"

Josep Maria Cadena, membre de l'Associació Catalana de Crítics d'Art , n'ha dit el següent:

"Hi ha un grat i plàcid vent en l'actual pintura de Rosa Ajenjo. És l'aura que estableix amb la viva de colors, que embolcalla amb fragàncies de primavera les seves figures femenines i les fa dinàmiques amb el gest d'un peu nu que avança amb decisió i harmonia."

*Homenatge a la música laietània. Ceràmica
Exposició celebrada al Museu del Càntir d'Argentona el 2004*

"Rosa Agenjo - ens diu el filòsof Manel Canals - fugint de la facilitat cerca una autenticitat i ofereix una obra carregada de modernitat des de la inspiració clàssica. Sembla remuntar-se en la recreació cultural d'anècdotes que provenen del simbolisme europeu, les figures clàssiques i les deesses de la filosofia hindú, a una recerca de la categoria de la dona símbol universal que esdevé senyal d'identitat arrelada a la terra i a la natura i amb les que estableix un diàleg. No parteix d'una figuració realista en base al dibuix, a la norma. El seu punt de partida és pictòric, potser encara des de l'abstracció gestual, idealització que dóna sentit als elements concrets: el vi, el pi, el ball, la platja, les flors, els càntirs i les rajoles, el vestit blanc...propis en darrer terme d'un classicisme català".

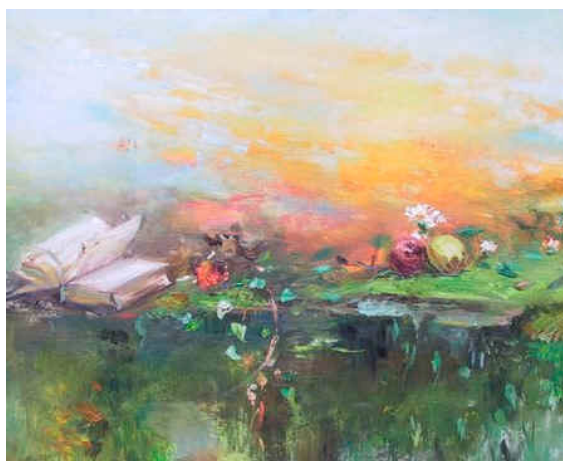
D'ella s'ha dit, també, que és una artista que sap escoltar el seu cos i escoltar la natura, interpretant amb harmonia, participant activament en aquesta mena d'orquestra de formes i colors moguda per aquella substància que persisteix en la memòria al llarg dels segles fent-se i desfent-se en milers de combinacions de formes, sentiments, emocions, pensaments, intuïcions, sons i colors..

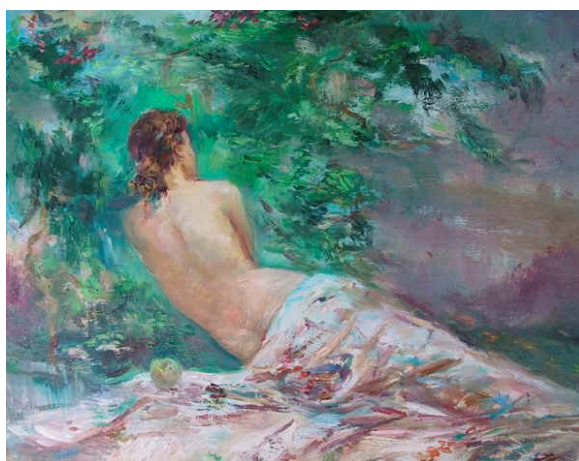
*Càntirs. Col·lecció "Els Laietans"
Exposició feta al Museu del Càntir d'Argentera*

*Els cicles de la natura: Primavera, Estiu,
Tardor, Hivern*

Naturalesa i cultura

Somni i Esperança

Poesia

Laie. Laietània i la Llibertat

"Sobre el setge de Barcelona - ha dit Jaume Sobrequès i Callicó, director del Museu d'Història de Catalunya, amb motiu d'una exposició de Rosa Agenjo titulada **Les heroïnes de 1714** - els historiadors han escrit bastant des de fa molt temps. Més enllà dels aspectes estratègics, militars i polítics, aquells mesos varen comportar horrors immensos a la ciutadania de la capital catalana. Les dones varen ser (...) les heroïnes anònimes que varen donar suport a aquells que lluitaven a primera línia de foc. El treball artístic de Rosa Agenjo els fa justícia en convertir-les en centre del seu treball creatiu (...) sota els difuminats suaus i insinuants de les obres (...) hi ha, amb una nitidesa que sorprèn, el món compromès de les barcelonines que varen protagonitzar aquella efemèride. La història d'uns fets que varen marcar de manera decisiva el futur de Catalunya, i el present, en forma d'unes aquarel·les d'una artista

contemporània, es donen la mà en aquesta exposició que té, doncs, un doble valor: el de ser una mena de crònica d'un moment tràgic del nostre passat, i el que es deriva de l'encant cromàtic d'unes obres pictòriques (...) que captivarà a aquells que visitin la seva exposició"

Jordi Salat

josalor@hotmail.com

[**www.HistoCat.com**](http://www.HistoCat.com)